

Lorestan University

Online ISSN: 2717-2325

Journal of Geographical Studies of Mountainous Areas

journal homepage: <http://www.gsma.lu.ac.ir>

Research Paper

Investigating the influencing factors in recreating the historical context with the approach of urban tourism development (Case study: historical context of Khorramabad)

Fateme Keshvari^a, Ahmad Pourahmad^{b,*}, Alireza Sheikh Al-Islami^c, Mohammad Jalili^d

^aPh.D student of Urban Planning, Department of Urban Planning, Borujerd Branch Islamic Azad University, Borujerd, Iran.

^bProf, Department of Geography and Urban Planning, University of Tehran, Tehran, Iran.

^c Assistant Prof, Department of Geography and Urban Planning, Borujerd Branch, Islamic Azad University, Borujerd, Iran.

^d Assistant Prof, Department of Architecture, Borujerd Branch, Islamic Azad University, Borujerd, Iran.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 10 September 2024;

Accepted: 17 December 2024

Available online 07 September 2025

Keywords:

Regeneration, Historical Context, Sustainable Development, urban Tourism, Khorramabad.

ABSTRACT

The historical context of cities is facing many problems today, and neglecting these urban areas causes other urban areas to be affected by these problems. The historical context of Khorramabad city, despite its rich cultural wealth, is associated with inefficiency in various dimensions and causes harmful consequences. The most important approach for its revival is urban regeneration. In urban regeneration, the development and renewal of the economic, social, cultural and functional dimensions of the city are discussed as an important and inseparable role of the urban development process. One of the methods of implementing urban regeneration is the tourism planning of old urban contexts. The current research aims to present the influential factors in recreating the historical context with the approach of tourism development. The research is applied in terms of purpose, explanatory in nature and qualitative-quantitative in terms of method. According to the nature of the subject and the problem of the research, the statistical population consists of 80 experts from administrative and municipal organizations of Khorramabad and professors of urban planning faculties. The sampling method used in the present study was a stratified and probabilistic one. The information of this research was collected through document-library method. The data collection tool was a questionnaire of closed questions. To analyze the data, the TOPSIS model was used. The concern of the research is the analysis of criteria and indicators and influencing factors on the reconstruction of the historical context of Khorram Abad based on the approach of development of urban tourism. Based on the results of the findings, it can be said that the regeneration index, with a score of 0/967, has been able to be at the top of the investigated criteria. In this regard, the tourism index, with a score of 0/914, was able to take the second place among the indices. And the index that assigned the third place emphasizes on sustainable development. And finally, indicators such as historical, cultural, physical, social, etc. are in lower ranks respectively.

1. Introduction

The historical fabric of cities is facing many problems today, and neglecting these urban areas causes other parts of the city to be affected by these problems. The historical context of Khorramabad city with many cultural treasures such as Falak-ul-Aflak Castle, Imamzadeh Zayd ibn Ali (AS), stone whirlpool, Darb Tahir tomb, old bath and other old

buildings, the presence of several rows of bazaars and despite the centrality in the city, it is facing double wear and tear. is Thus, scientific, efficient, integrated and stable treatment and processing of such a problem is absolutely necessary. The existence of tangible and intangible heritage and their influence can be seen in some areas of the city. But what is evident in the design of Khorramabad

*Corresponding Author. Ahmad Pourahmad

Email Addresses: f.k.keshvari@gmail.com (F. Keshvari), apoura@ut.ac.ir (A. Pourahmad), guplan@gmail.com (A. Sheikh Al-Islami), Mohammad.jalili@iau.ac.ir (M. Jalili).

To cite this article:

Keshvari, F., Pourahmad, A., Sheikh Al-Islami, A., Jalili, M. (2025). Investigating the influencing factors in recreating the historical context with the approach of urban tourism development (Case study: historical context of Khorramabad). *Journal of Geographical Studies of Mountainous Areas*, 6 (22), 1-18

Doi: 10.22034/gsma.2025.2040812.1022

city is the lack of benefit of the city planners and officials from the cultural wealth and their application in the physical structure of the city. The uneven growth of the Khorramabad city, the increase in the urban population in recent years, as well as the wear and tear of its historical fabric, which has made a large part of it unusable for the people of the city, has caused the linear expansion of the city and the dispersion of urban settlements in its peripheral parts. On the other hand, the lack of attention to the historical context of Khorramabad, which is located in the center of the city, has caused physical wear and tear and its non-functionality, which threatens this context with issues such as destruction. On the other hand, the lack of space to create residential, infrastructure and service plans in the center of Khorramabad city, which overlaps with its historical context, often causes conflict in the decisions and management plans of related bodies and since the said context are considered unusable, decisions are made to destroy parts of this fabric. An approach can create stability for the city, which can advance the renovation not only in physical dimensions, but also lead to sustainable economic, social and cultural-identity function of the fabric. In general, it can be said that the theoretical framework of the research is a combination of the approach of recreating historical contexts and development of urban tourism.

2. Methodology

The research is applied in terms of purpose, explanatory in nature and qualitative-quantitative in terms of method. According to the nature of the subject and problem of the research, the statistical population consists of 80 experts, experts and relevant officials of the urban management centers and the municipality of Khorramabad and the professors of the faculties of urban planning, the data collection tool was a questionnaire of closed questions. The tool for data analysis and information research and analysis of the existing situation of Khorramabad historical recreation with the approach of development urban tourism is the TOPSIS multi-criteria decision making model.

3. Results

The regeneration index, with a score of 967/0, was able to be at the top of the examined criteria and occupy the first place. In this regard, the tourism index, with a score of 914/0, was able to occupy the second place among the indicators. The index that assigned the third place to itself emphasizes on sustainable development, and finally, indicators such as historical, cultural, physical, social, etc. are in lower ranks respectively.

4. Discussion

In this stage, 14 indicators of "reconstruction, improvement, integration, deterioration, managerial, physical, environmental, cultural, historical, regeneration, tourism, sustainable development, economic, social" and 20 criteria of "historical monuments, tourist attraction, management of worn-out fabric, deterioration" Buildings, inaccessibility, residential per capita, inclusiveness, public transportation, visual quality and environmental design, diversity of activities, land value, financial ability of citizens, accessibility, cultural conflict, recreational and sports use per capita, social anomalies, introduction of attractions historical, the possibility of improving infrastructures, promoting the vitality of urban life and vitality, lack of coordination and management institutions for the recreation of historical and tourism contexts - failure to implement the necessary measures in the direction of the recreation of historical and cultural contexts" extracted from the theoretical framework of the research and descriptive findings after obtaining points They were calculated by the respondents through TOPSIS model.

5. Conclusion

According to the results, it was found that regeneration, along with the revival of the function of the old fabric and sustainable development, can cause the sustainable development of urban tourism in different ways. regeneration in a continuous and coherent process; It sees economic, social, cultural, demographic and physical, environmental, managerial and historical issues together and together and tries to establish a link between them while analyzing the characteristics and effects of development patterns in the context and finally a comprehensive and integrated plan for development.

دانشگاه لرستان

شاپای الکترونیکی: ۲۳۲۵-۲۷۱۷

فصلنامه مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی

http://www.gsma.lu.ac.ir

مقاله پژوهشی

بررسی عوامل تأثیرگذار در باز آفرینی بافت تاریخی با رویکرد توسعه گردشگری شهری (مطالعه موردی: بافت تاریخی خرم آباد)

فاطمه کشوری^۱؛ احمد پورا احمد^{۲*}؛ علیرضا شیخ الاسلامی^۳؛ محمد جلیلی^۴

^۱ دانشجوی دکتری شهرسازی، گروه شهرسازی، واحد بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی، بروجرد، ایران.

^{۲*} استاد، گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

^۳ استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی، بروجرد، ایران.

^۴ استادیار، گروه معماری، واحد بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی، بروجرد، ایران.

اطلاعات مقاله

دریافت مقاله:

۱۴۰۳/۰۶/۲۰

پذیرش نهایی:

۱۴۰۳/۰۹/۲۷

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۰۶/۱۶

واژگان کلیدی:

بازآفرینی، بافت تاریخی،

توسعه پایدار، گردشگری،

خرم آباد.

چکیده

بافت تاریخی شهرها امروزه با معضلات بسیاری روبه‌روست و بی‌توجهی به این محدوده‌های شهری باعث می‌شود سایر نقاط شهری تحت تأثیر این معضلات قرار بگیرد. بافت تاریخی شهر خرم‌آباد با وجود ثروت‌های فرهنگی فراوان با ناکارآمدی در ابعاد مختلف همراه است و پیامدهای زیان‌باری به وجود می‌آورد. مهم‌ترین رویکرد برای باززنده‌سازی آن، بازآفرینی شهری است. در بازآفرینی شهری توسعه و تجدید ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کارکردی شهر به عنوان نقشی مهم و تفکیک‌ناپذیر از جریان توسعه شهری مورد بحث قرار می‌گیرد. یکی از روش‌های پیاده‌سازی بازآفرینی شهری، برنامه‌ریزی گردشگری بافت‌های قدیم شهری است. پژوهش حاضر با هدف ارائه عوامل تأثیرگذار در بازآفرینی بافت تاریخی با رویکرد توسعه پایدار گردشگری جمع‌آوری شده است. پژوهش از نظر هدف کاربردی، از نظر ماهیت تبیینی و از نظر روش کیفی-کمی است. با توجه به ماهیت موضوع و مسأله پژوهش، جامعه آماری را ۸۰ نفر از کارشناسان سازمان‌های مدیریتی و شهرداری خرم‌آباد و ۱۰ ساکنان دانشکده‌های شهرسازی تشکیل می‌دهند. روش نمونه‌گیری مورد استفاده در پژوهش حاضر احتمالی و از نوع طبقه‌ای بوده است. اطلاعات این تحقیق از طریق روش اسنادی-کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده است. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسش‌نامه از نوع سؤالات بسته بوده است. جهت تحلیل داده‌ها از مدل تابسیس استفاده شده است. دغدغه پژوهش تحلیل معیارها و شاخص‌ها و عوامل تأثیرگذار بر بازآفرینی بافت تاریخی خرم‌آباد مبتنی بر رویکرد توسعه پایدار گردشگری است. بر اساس نتایج یافته‌ها می‌توان گفت شاخص بازآفرینی، با کسب امتیاز ۰/۹۶۷ توانسته است در صدر معیارهای مورد بررسی قرار بگیرد. در همین راستا شاخص گردشگری، با کسب امتیاز ۰/۹۱۴ توانست جایگاه دوم را در بین شاخص‌ها به خود اختصاص دهد. و شاخصی که جایگاه سوم را به خود اختصاص داد بر توسعه پایدار تأکید دارد. و در نهایت اینکه شاخص‌هایی چون تاریخی، فرهنگی، کالبدی، اجتماعی و غیره به ترتیب در رتبه‌های پایین‌تری قرار دارند.

* نویسنده مسئول:

پست الکترونیک نویسندگان: f.k.keshvari@gmail.com (ف، کشوری)؛ apoura@ut.ac.ir (ا، پورا احمد)؛ guplan@gmail.com (ع، شیخ‌الاسلامی)؛ Mohammad.jalili@iau.ac.ir (م، جلیلی).

نحوه استنادی به مقاله: کشوری، فاطمه، پورا احمد، احمد، شیخ‌الاسلامی، علیرضا، جلیلی، محمد، (۱۴۰۴). بررسی عوامل تأثیرگذار در بازآفرینی بافت تاریخی با رویکرد توسعه گردشگری شهری (مطالعه موردی: بافت تاریخی خرم‌آباد) فصلنامه مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی سال ششم، شماره ۲ (۲۲)، صص ۱۸-۱.

۱. مقدمه

بافت تاریخی شهرها امروزه با معضلات متعددی روبه‌روست و بی‌توجهی به این محدوده‌ها موجب می‌شود سایر بخش‌های شهری نیز تحت تأثیر این معضلات قرار گیرند. بافت تاریخی شهر خرم‌آباد با وجود ثروت‌های فرهنگی فراوان از جمله قلعه فلک‌الافلاک، امام‌زاده زید بن علی (ع)، گرداب سنگی، آرامگاه درب‌طاهر، حمام قدیمی، دیگر بناهای تاریخی و وجود چندین راسته‌بازار، علی‌رغم موقعیت مرکزی در شهر، با شدت بیشتری در حال فرسایش است. از این‌رو، پرداختن به این موضوع از منظر علمی، کارآمد، یکپارچه و پایدار، کاملاً ضروری است. از سوی دیگر نیز عدم توجه به بافت تاریخی خرم‌آباد که در مرکز شهر قرار دارد، موجب فرسودگی کالبدی و ناکارآمدی آن شده و خطر تخریب این بافت را افزایش داده است. همچنین، کمبود فضا جهت ایجاد پروژه‌های مسکونی، زیرساختی و خدماتی در این بخش از شهر که با بافت تاریخی هم‌پوشانی دارد، اغلب به تعارض در تصمیمات مدیریتی منجر شده است. از آن‌جا که این بافت به عنوان ناحیه‌ای غیرکاربردی تلقی می‌شود، برخی تصمیمات در راستای تخریب آن اتخاذ می‌شود.

توسعه‌ی شهرنشینی و گسترش بی‌رویه‌ی شهرها پیامدهای بسیاری داشته که یکی از آن‌ها، شکل‌گیری بافت‌های ناکارآمد، به ویژه بافت‌های فرسوده‌ی تاریخی است. این بافت‌ها، نواحی از شهر هستند که در قیاس با سایر پهنه‌های شهری از مسیر توسعه بازمانده و از چرخه‌ی حیات فعال شهری جدا شده‌اند و به کانون مشکلات و نارسایی‌های مختلف تبدیل شده‌اند.

از نیمه‌ی دوم قرن بیستم، رویکردهای گوناگونی برای بهبود وضعیت شهرها و محله‌ها شکل گرفت؛ از جمله رویکرد بازسازی در دهه‌ی ۱۹۵۰، باززنده‌سازی در دهه‌ی ۱۹۶۰، نوسازی در دهه‌ی ۱۹۷۰، تجدید حیات در دهه‌ی ۱۹۸۰ و از دهه‌ی ۱۹۹۰ تاکنون، رویکرد بازآفرینی شهری که استراتژی آن، حرکت به سوی سیاست‌گذاری جامع‌تر و راه‌حل‌های یکپارچه است. در این دوره شراکت به عنوان یک رویکرد غالب مشاهده می‌شود. سطح فضایی فعالیت‌ها، معرفی مجدد چشم‌انداز راهبردی و رشد فعالیت منطقه-ای است (Izadi, 2014: 11)

بازآفرینی به معنای احیا کردن، جان دوباره بخشیدن، احیا شدن و از نو رشد کردن است. در مطالعه‌های شهری، به معنای احیا، تجدید

حیات، معاصرسازی و بازآفرینی به کار می‌رود (Soleimaniyan & Fani, 2021: 269). بازآفرینی شهری هم یک پدیده‌ی جهانی و هم یک فعالیت چالش‌محور محلی است که در سیاست محلی و زمینه‌های نهادی تعبیه شده است (Chen & Duan, 2022: 103).

در بازآفرینی شهری، مبنای فعالیت‌ها و پروژه‌های توسعه‌ی شهری، سازگار با بافت شهر از یک سو و حفاظت از میراث شهری از سوی دیگر، توأمان مورد تأکید قرار می‌گیرند (Smith, 2007: 3).

بافت تاریخی شهرها به عنوان مکانی واجد ارزش‌های میراث فرهنگی، با در بر گرفتن دوره‌های مختلف تاریخ، دارای ویژگی‌هایی متشکل از ساختار فضایی-کالبدی می‌باشد. ارزش‌های منسوب به آن و تعیین میزان اهمیت و درجه‌بندی آن‌ها می‌تواند نقش مهمی در جهت حفاظت و سرمایه‌گذاری در قالب گردشگری فرهنگی داشته باشد (Abbaszadeh et al, 2014: 77).

در خرم‌آباد، به رغم برخورداری از ظرفیت‌های قابل توجه تاریخی و فرهنگی، ضعف سیاست‌گذاری شهری، ناتوانی در یکپارچه‌سازی ظرفیت‌های فرهنگی در ساختار فضایی شهر، و رشد نامتوازن کالبدی منجر به ناکارآمدی بخش‌هایی از بافت تاریخی شده است. این وضعیت به پراکندگی سکونتگاه‌ها، گسترش شهر به صورت خطی و توسعه‌ی ناموزون شهری انجامیده است. قرارگیری این بافت در مرکز شهر، در غیاب راهبردهای مؤثر حفاظت و بهره‌برداری، موجب تسریع روند تخریب آن شده است از منظر نظری، چارچوب این پژوهش بر تلفیق دو رویکرد اصلی استوار است: نخست، بازآفرینی شهری با تأکید بر احیای بافت‌های تاریخی؛ و دوم، توسعه‌ی پایدار گردشگری به عنوان راهبردی مؤثر برای پویا سازی و بهره‌برداری فرهنگی و اقتصادی از این نواحی.

در همین راستا، مفهوم فرهنگ و تاریخ در بازآفرینی شهری دچار تحول معناداری شده و امروزه نقش کلیدی در مرمت، ارتقای کیفیت محیطی، طراحی هماهنگ و ورود کارکردهای نو به ساختار تاریخی دارند. همچنین، پایداری گردشگری به معنای بهره‌برداری متوازن و مسئولانه از منابع فرهنگی و طبیعی در راستای تأمین منافع جوامع محلی است.

در خرم‌آباد، علی‌رغم پیشینه‌ی تاریخی و جاذبه‌های متنوع گردشگری، نشانه‌های کمی از طراحی شهری هماهنگ با این

اهمیت می‌باشد. همچنین، باید بناهای با ارزش تاریخی حفظ گردد. Shamai et al (2023) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که یکی از مهم‌ترین کارکردهای گردشگری، توسعه ابعاد اجتماعی و ارتقای مشارکت مردمی در بافت تاریخی شهر از طریق گنجاندن آنان در برنامه‌ها و طرح‌های گردشگری و بازآفرینی شهری است. همچنین، ایجاد مکان‌های مناسب برای دید و بازدید به منظور جذب گردشگران و افزایش ماندگاری آنان، از دیگر عوامل مؤثر در این زمینه شناخته شده است. نتایج کلی پژوهش Sheikinasab & Gandomkar (2023) نشان می‌دهد که متغیرهای اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و مدیریتی - به جزء عامل فرهنگی - تأثیراتی با اندازه اثر متوسط تا قوی بر متغیر «بازآفرینی پایدار گردشگری شهری» دارند. نتایج پژوهش Pourahmad et al (2020) نشان می‌دهد که گردشگری عاملی مؤثر در رشد اقتصادی است و از بُعد اجتماعی-فرهنگی، موجب تقویت حس مکان و افزایش امنیت فضا می‌گردد. در بُعد کالبدی، توسعه گردشگری با حذف فضاهای مخروبه، پیوند و انسجام در بافت تاریخی را تسهیل کرده، کیفیت خدمات عمومی و منظر شهری را ارتقاء می‌دهد. همچنین از منظر زیست‌محیطی، به کاهش آلودگی-های محیطی و افزایش سرانه فضای سبز منجر می‌شود. یافته‌های پژوهش Shamai et al (2018) نشان می‌دهد که از میان هفت استراتژی اصلی در نقش بازآفرینی برای توسعه گردشگری شهر اردکان، استراتژی هفتم یعنی «هدایت گرایش مردم به گذران اوقات فراغت در بافت‌های تاریخی از طریق تبلیغات و معرفی عناصر و جاذبه‌های این بافت‌ها»، بیشترین تأثیر را دارد. این گرایش می‌تواند از طریق ایجاد کاربری‌هایی با اهداف خرید، آموزش، تفریح، سرگرمی و سایر مقاصد عملیاتی شود؛ به گونه‌ای که سایر عناصر تاریخی نیز در کنار این فعالیت‌ها مورد توجه قرار گیرند. بافت تاریخی را می‌توان هسته‌ی اولیه هر شهر دانست. قلعه، ارگ یا کهن‌دژ و دیگر عناصر شهری که در دوره‌های پیشین، به ویژه پیش از دوره‌ی قاجار، شکل گرفته‌اند، به عنوان بنیان اولیه‌ی شهر-های امروزی شناخته می‌شوند. این مجموعه‌ی اولیه، که در دل آن ساختارهای سیاسی، نظامی، مذهبی و اجتماعی متمرکز بوده‌اند، همان چیزی است که امروزه از آن با عنوان «بافت تاریخی» یاد می‌شود (Shamai & Pourahmad, 2006:84).

بافت‌های تاریخی شهری، در بردارنده‌ی آثار ارزشمندی از گذشته‌اند که جایگزینی برای آن‌ها وجود ندارد و می‌توانند نقش

ظرفیت-ها دیده می‌شود. بنابراین، پرسش اصلی این پژوهش تحلیل معیارها و شاخص‌های تأثیرگذار بر بازآفرینی بافت تاریخی خرم‌آباد بر پایه‌ی رویکرد توسعه‌ی پایدار گردشگری است. طی دهه‌های اخیر، مطالعات و پژوهش‌های بسیاری در خصوص بازآفرینی شهری انجام شده است. از جمله بسترهای مؤثر در بازآفرینی شهری و به خصوص بازآفرینی بافت تاریخی شهر-ها، توجه به گردشگری شهری با تأکید بر رویکرد توسعه‌ی پایدار و توسعه‌ی امکانات مرتبط با جذب گردشگر بوده است؛ از جمله پژوهش‌هایی که در همین راستا صورت گرفته است. Vardopoulos (2023) در پژوهش خود نشان داده است که استفاده‌ی مجدد تطبیقی یک منطقه در حال گسترش تحقیقات مرزی در سراسر جهان، می‌تواند تأثیر قابل توجهی در رابطه با روند-های کنونی در توسعه‌ی پایدار شهری، به دنبال دهه‌ها بی‌اعتنایی و غفلت انسانی در قالب کاهش منابع و زوال محیط‌زیست داشته باشد. ابتکارات برای استفاده‌ی مجدد تطبیقی می‌تواند با ترکیب روش‌ها و استراتژی‌های خاص، به تعادل برتر بین سرمایه‌گذاری مالی، حفاظت از محیط‌زیست، حفاظت از میراث فرهنگی و بازسازی شهری دست یابد.

در پژوهش Yohani et al (2023)، ۹ ویژگی از نوآوری اجتماعی برجسته می‌شود که به پروژه‌های بازآفرینی شهری برای دستیابی به نتایج فراگیرتر و پایدارتر کمک می‌کند: شبکه‌ها، روابط اجتماعی، همکاری، انسجام اجتماعی، ارضای نیازهای انسانی، بهبود کیفیت زندگی، توانمندسازی، پایداری، و مقیاس‌پذیری. این تحقیق، علاوه بر کمک به مدیران شهری، جامعه، شهرها و سازمان‌ها، به گسترش بحث در مورد بازآفرینی شهری با رویکردهای متفاوت کمک می‌کند.

Hill (2018) در پژوهش خود دریافت که ایده‌های مربوط به اصالت تاریخی، پیچیده و حتی متناقض بودند. نتایج مطالعه‌ی او حاکی از این است که بازدیدکنندگان از طریق برخوردهای لمسی و احساسی با گذشته، معنا می‌ساختند، که نشان‌دهنده‌ی توسعه‌ی شیوه‌های جدید حافظه برای مدرنیته است.

Ertan & Egercioglu (2016) در پژوهشی اشاره می‌کنند برای دستیابی به پایداری در مرکز تاریخی یک شهر، از طریق باززنده-سازی، بایستی فضاهای عمومی عملکرد جدیدی به خود گیرند، کیفیت زندگی شهروندان بهبود یابد و هویت مکان تقویت گردد. در این راستا، جلب مشارکت شهروندان با مدیران محلی حائز

که منجر به بروز رویکردهایی نامنسجم در سیاست گذاری شهری می گردد. در حالت سوم، بازآفرینی فرهنگی-تاریخی، فرهنگ و تاریخ به عنوان بخشی ساختاری در نظر گرفته می شوند و به مثابه روشی ایده آل برای آغاز رویکردهای یکپارچه و منسجم در برنامه ریزی استراتژیک، با هدف ارتقای حوزه های اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی، تلقی می گردند.

در این میان، گردشگری به عنوان نیرویی اثرگذار در تغییرات شهری، نقش مؤثری در بازآفرینی بافت های تاریخی ایفا می کند. پایداری در گردشگری مستلزم ایجاد توازن میان توسعه گردشگری و حفظ منابع است و از طریق رویکردها و سیاست های نوین در بخش های دولتی و خصوصی قابل تحقق است (Lotfi et al, 2014: 135). توسعه پایدار گردشگری، مفهومی پذیرفته شده در ادبیات علمی است که به عنوان رویکردی ضروری برای ارتقای صنعت گردشگری شناخته می شود. این رویکرد از یک سو منجر به منافع اقتصادی برای جوامع محلی می گردد و از سوی دیگر، در صورت مدیریت نادرست، می تواند تهدیدی برای محیط های طبیعی و حساس باشد (Sharpley, 2020: 32) گردشگری پایدار نه یک نوع خاص از گردشگری، بلکه چارچوبی است که باید بر تمام اشکال گردشگری حاکم باشد تا از طریق آن، اهداف محیط زیستی، اجتماعی و اقتصادی به طور هم زمان تحقق یابد (Radovanov et al, 2020, 12).

برای تحقق این هدف، دولت ها باید نقش راهبردی ایفا کنند؛ به این معنا که انگیزه ها و منافع گروه های مختلف ذی نفع را شناسایی کرده و در راستای تحقق اهداف مشترک، همکاری بین آنها را تسهیل نمایند. همه ذی نفعان در قبال پایداری گردشگری مسئول اند و مشارکت فعال آنها، به ویژه جوامع محلی، در فرآیند تصمیم گیری از اهمیت بسزایی برخوردار است.

توسعه پایدار گردشگری در مقیاسی که وابسته به منابع طبیعی هستند، امری حیاتی است؛ چرا که تنها از این طریق می توان بهره برداری بلندمدت و پایدار از منابع را تضمین کرد. با این حال، در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، برنامه ریزی گردشگری غالباً بدون توجه کافی به نیازهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست محیطی جوامع میزبان انجام می شود. در چنین شرایطی، دستیابی به توسعه پایدار مستلزم آن است که منافع حاصل از گردشگری به صورت عادلانه میان همه ذی نفعان توزیع گردد.

مهمی در افزایش آگاهی جوامع نسبت به ارزش های فرهنگی پیشینیان ایفا کنند. حفظ و نگهداری این بافت ها، علاوه بر برانگیختن حس غرور ملی و تقویت هویت جمعی، موجب ارتقای کیفیت زندگی شهری نیز می شود. با این حال، در مواردی که بهره برداری از فضاهای موجود در این بافت ها در قالب بازارهای غیررسمی و فاقد نظارت مناسب انجام گیرد، پیامدهایی همچون تخریب و استهلاک کالبدی، کاهش اعتبار و جایگاه مکان، متروک شدن فضاها و تهی شدن آنها از عملکردهای پویا و رسمی اقتصادی را به دنبال دارد (Pourahmad et al, 2021: 201). در این شرایط بهتر است از رویکرد بازآفرینی در راستای ساماندهی بافت های کهن استفاده کرد.

بازآفرینی شهری فرآیندی است که طی آن محیط های شهری بازسازی شده، منابع محلی مورد استفاده مجدد قرار می گیرند و فرصت هایی برای بازاندیشی در بهره برداری از فضاهای شهری فراهم می شود. این مفهوم، به یکپارچگی جامع دیدگاه ها و اقدامات با هدف حل مسائل چندوجهی مناطق شهری محروم اشاره دارد و در راستای بهبود شرایط اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و محیط زیستی آنها عمل می کند. برای تحقق بازآفرینی پایدار، باید رویکردهایی اتخاذ شود که نه تنها به نوسازی کالبدی بپردازند، بلکه به پایداری اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی-هویتی نیز منجر شوند.

یکی از این رویکردهای مؤثر، بازآفرینی با تکیه بر توسعه گردشگری است. گردشگری، به عنوان نیرویی تأثیرگذار در ایجاد تغییر، می تواند نقش بسزایی در پایداری بافت های تاریخی ایفا کند. نمایش تاریخ، میراث فرهنگی و جلوه های محلی در قالب گردشگری، به شکل گیری تصویری مثبت و جذاب از منطقه کمک کرده، و زمینه ساز رشد گردشگری منطقه ای، تقویت اقتصاد محلی و افزایش سرزندگی شهری می شود (Liu et al, 2023: 1028).

رابطه ای بین فرهنگ، تاریخ و بازآفرینی را می توان در سه حالت اصلی بررسی کرد: بازآفرینی فرهنگ و تاریخ، بازآفرینی فرهنگی، و فرهنگ و بازآفرینی. در حالت نخست، رویدادهای فرهنگی-تاریخی و پروژه های شاخص به عنوان نمادها و کاتالیزورهای بازآفرینی شهری ایفا نقش می کنند و فرهنگ و تاریخ ابزاری زیباشناختی تلقی می شوند. در حالت دوم، کاربرد فرهنگ و تاریخ تنها در راهبردهای پراکنده و غیرمنسجم برنامه ریزی دیده می شود

رویکرد توسعه پایدار گردشگری، موضوعی پیچیده و چندبعدی است که در بردارنده متغیرهایی قابل سنجش در ابعاد مختلف واقعی می‌باشد. اگرچه برخی پژوهش‌ها به صورت نظری به این موضوع پرداخته‌اند، پژوهش حاضر با رویکردی کاربردی و موردی، به بررسی بازآفرینی بافت تاریخی-فرهنگی خرم‌آباد و توسعه پایدار گردشگری شهری در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و کالبدی می‌پردازد. با توجه به ویژگی‌های خاص این بافت‌ها و مسائل متعدد مرتبط با آنها، پژوهش حاضر می‌تواند ابعاد گوناگون بازآفرینی شهری در خرم‌آباد را به خوبی تبیین کند و از این حیث، دارای نوآوری علمی می‌باشد.

افزون بر این، در رویکرد پایدار با دید به ویژگی‌های متفاوت محیط‌های متنوع - از جمله محیط‌های بیابانی، جزایر، مناطق کوهستانی، فضاها شهری و نواحی پیرامونی - توجه ویژه شود؛ چرا که هر یک از این محیط‌ها، چالش‌ها و الزامات مدیریتی خاص خود را در حوزه گردشگری دارند (Swarbrooke, 2010).

به طور کلی، امروزه یکی از چالش‌های اساسی شهرهای ایران، فقدان هماهنگی میان ارکان نظام برنامه‌ریزی شهری است. اقدامات بخشی نهادها، تداخل وظایف، و غیبت رویکردی جامع در برنامه‌ریزی، منجر به ناکارآمدی‌های گسترده در ابعاد کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی شهرها شده است. این ناکارآمدی‌ها، در شرایطی که با محدودیت منابع و زمان نیز مواجه هستیم، پیامدهایی پرخطر برای آینده شهرها به همراه دارد؛ مگر آنکه تغییرات بنیادینی در رویه‌ها و رویکردهای کنونی ایجاد شود. در این میان، مسئله ناکارآمدی بافت تاریخی شهر خرم‌آباد با

شکل ۱. مدل نظری پژوهش منبع: Research findings, 2024

این راستا، از روش تحقیق ترکیبی، شامل تحلیل‌های کمی و کیفی استفاده شده است.

از منظر استراتژی پژوهش، رویکرد استدلالی قیاسی به کار رفته است. در استدلال قیاسی، محقق با استفاده از نظریه‌ها، فرضیه‌ها و داده‌های موجود، چارچوبی نظری طراحی می‌کند و سپس با تطبیق

۲. روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف در زمره پژوهش‌های کاربردی قرار می‌گیرد. ماهیت پژوهش مبتنی بر تبیین روابط میان متغیرهایی نظیر بازآفرینی بافت‌های تاریخی و توسعه پایدار گردشگری است. در

تاریخی	-سیمای بصری و طراحی محیطی از طریق بازآفرینی بافت‌های قدیمی
تاریخی	-تنوع فعالیت‌های اقتصادی در فضای شهری -پایین بودن قیمت زمین در بافت گردشگری -پتانسیل جذب گردشگران داخلی و خارجی و رونق فعالیت‌های اقتصادی توان مالی پایین شهروندان در بازآفرینی بافت‌های قدیمی
تاریخی	-امکان دسترسی تمام شهروندان و گردشگران به نقاط مختلف شهر -بروز تعارض فرهنگی بین گردشگران و مردم ساکن -توانایی پایین شهروندان برای مشارکت در بازآفرینی بافت قدیمی -کمبود سرانه کاربری تفریحی و ورزشی -وجود برخی از ناهنجاری‌های اجتماعی -عدم آگاهی شهروندان ایرانی و خارج از ایران از جاذبه‌های تاریخی شهر -امکان بهبود زیرساخت‌ها و تسهیلات مورد نیاز -ارتقای سرزندگی حیات و نشاط شهری -مهاجرت جمعیت فعال و جوان از بافت‌های قدیمی و فرسوده
تاریخی	-عدم وجود هماهنگی و یکپارچگی میان سازمان‌های مدیریتی برای بازآفرینی بافت‌های تاریخی و گردشگری -عدم اجرای اقدامات لازم در راستای بازآفرینی بافت‌های تاریخی و فرهنگی -امکان تحقق مدیریت یکپارچه شهری

منبع: Research findings, 2024

۱.۲. معرفی محدوده مورد مطالعه

شهر خرم‌آباد مرکز استان لرستان است که در طول جغرافیای ۴۸ درجه و ۲۲ دقیقه شرقی نسبت به نصف‌النهار گرینویچ و عرض جغرافیای ۳۳ درجه و ۲۲ دقیقه شمالی نسبت به استوا در ارتفاع ۱۱۷۱ متری و در دره‌های میان رشته‌کوه زاگرس غربی شکل گرفته است (Rezai et al, 2021: 116). خرم‌آباد، بیست و سومین شهر پرجمعیت ایران و مرکز استان لرستان است. جمعیت این شهر، بر اساس سرشماری‌های رسمی کشور، از ۳۸۰۶۷۶ نفر در سال ۱۳۳۵ به ۳۷۳۰۴۱۶ نفر در سال ۱۳۹۵ رسیده است (Beyranvanzadeh et al, 2022: 116).

بافت تاریخی شهر خرم‌آباد در بخش مرکزی این شهر قرار دارد. این بافت علی‌رغم برخورداری از ثروت‌های فرهنگی، ارزش‌های تاریخی و پتانسیل‌های بسیار مناسب در زمینه میراث تاریخی و جاذبه‌های گردشگری، به دلیل برخی سهل‌انگاری‌ها و بی‌توجهی‌ها

آن با داده‌های تجربی، به آزمون فرضیه‌ها می‌پردازد. در این فرایند، در صورت تطابق نتایج تجربی با چارچوب نظری، فرضیه تأیید و در غیر این صورت رد می‌شود.

با توجه به ماهیت پژوهش، جامعه آماری شامل ۸۰ نفر از کارشناسان، خبرگان، مسئولان مراکز مدیریت شهری و شهرداری خرم‌آباد و اساتید دانشکده‌های شهرسازی می‌باشد. روش نمونه‌گیری، از نوع احتمالی و طبقه‌ای است؛ به گونه‌ای که جمعیت آماری به چند طبقه شامل مراکز مدیریت شهری، شهرداری خرم‌آباد و اساتید دانشگاه تقسیم شده و سپس از هر طبقه، نمونه‌هایی به روش تصادفی ساده انتخاب شده‌اند.

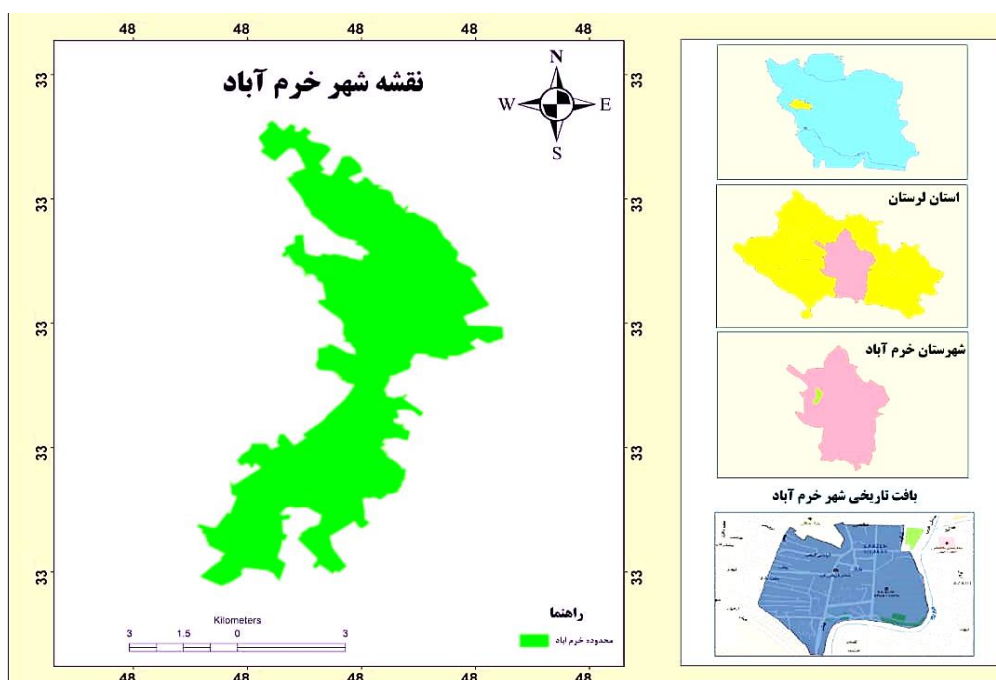
گردآوری اطلاعات از طریق روش‌های اسنادی - کتابخانه‌ای و پیمایشی انجام شده است: بررسی پیشینه نظری و تجربی در زمینه بازآفرینی تاریخی و توسعه پایدار گردشگری به منظور کسب درک عمیق از موضوع، شاخص‌ها، روش‌ها و تجارب مطالعاتی پیشین؛ استفاده از داده‌های آماری مرکز آمار ایران، گزارش‌ها، طرح‌ها، نقشه‌ها، اسناد و اطلاعات مرتبط با شهر خرم‌آباد؛ بررسی منابع کتابخانه‌ای شامل کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها، طرح‌ها و مقالات؛ مرور منابع الکترونیکی و پایگاه‌های علمی جهانی برای اطلاع از یافته‌های پژوهشی جدید؛ ابزار جمع‌آوری داده‌های میدانی، پرسش‌نامه‌ای بسته است که سؤالات آن با استناد به نظریه‌های مرتبط با پژوهش و تحلیل طرح‌های شهر خرم‌آباد طراحی شده‌اند. برای تحلیل داده‌ها، از مدل تصمیم‌گیری چند معیاری تاپسیس (TOPSIS) استفاده شده است. در این مدل، ابعاد و معیارهای بازآفرینی بافت تاریخی با رویکرد توسعه پایدار گردشگری مدنظر قرار گرفته‌اند که جزئیات آن در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. ابعاد و معیارهای بازآفرینی بافت تاریخی با رویکرد توسعه پایدار

ب.ع	معیارهای استخراج شده
تاریخی	-وجود بناهای تاریخی-فرهنگی با جاذبه گردشگری -استقرار سازمان بهسازی و نوسازی در راستای ساماندهی بافت‌های قدیمی و فرسوده -سهم بالای فرسودگی و کیفیت پایین بناها -وجود معابر و شبکه ارتباطی نامناسب -کم بودن میزان مساحت بناهای مسکونی -امکان اختصاص دادن معابر مخصوص دوچرخه و پیاده‌روی -امکان ارتقای حمل‌ونقل عمومی

محل کهن به نام‌های زیدبن علی (در آغا)، باباطاهر (دربوتار)، پشت بازار (پش بازار)، درب دلاکان (در لاک)، باجگیران (باجگیر و)، پاسنگر و کلیم آباد (محل‌های چاغروندها) است. مرکزیت اداری و تجاری شهر خرم آباد همچنان در درون این بافت قدیمی حفظ شده است. نحوه پراکندگی و توزیع کاربری‌های موجود در محدوده مورد مطالعه، نشان‌دهنده وجود رده‌های مختلف کاربری با نقش‌ها و عملکردهای فراشهری، شهری و محله‌ای در این منطقه است (Sheikhinasab et al, 2023:94).

به روند فرسودگی، در سال‌های اخیر با مشکلات فزاینده‌ای مواجه شده و امروزه به عنوان بخشی از بافت فرسوده شهر شناخته می‌شود. خرم آباد با توجه به ویژگی‌های توپوگرافی کوهستانی و عبور رودخانه از مرکز شهر، یکی از شهرهای دره‌ای کشور محسوب می‌شود که علاوه بر برخورداری از جاذبه‌های طبیعی و تاریخی، ترکیبی از جاذبه‌های گردشگری با سطوح عملکردی بین‌المللی، ملی، منطقه‌ای و محلی را در خود جای داده است؛ جاذبه‌هایی که عمدتاً در محدوده یا حوزه نفوذ مستقیم بافت تاریخی خرم آباد قرار دارند. بافت تاریخی شهر خرم آباد در ضلع غربی مجموعه کهن و ارگ تاریخی شهر (قلعه فلک‌الافلاک) واقع شده و شامل هفت

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی خرم آباد و موقعیت بافت تاریخی نسبت به شهر خرم آباد، منبع : Research findings, 2024

مهم ترین جاذبه های گردشگری شهر خرم آباد (تاریخی - فرهنگی، طبیعی) در جدول شماره ۲ قابل مشاهده است.

جدول ۲. مهم ترین جاذبه های گردشگری شهر خرم آباد (تاریخی - فرهنگی، طبیعی)

ردیف	جاذبه های گردشگری خرم آباد	سطح	ردیف	جاذبه های گردشگری خرم آباد	سطح
۱	قلعه فلک الافلاک	بین المللی	۱۶	بنای سربازخانه و مجموعه باغ گلستان	ملی
۲	گرداب سنگی	ملی	۱۷	محوطه باغ کشاورزی یا باغ فلاحت	محلی
۳	مقبره زیدبن علی (ع)	ملی	۱۸	محوطه و بناهای پادگان نظامی ۰۷	منطقه ای
۴	کاروانسرای میرزا سید رضا	منطقه ای	۱۹	پل شکسته یا پل شاپوری	ملی
۵	حمام گپ	ملی	۲۰	پل گپ یا صفوی	منطقه ای
۶	سنگ نوشته	منطقه ای	۲۱	میدان گپ	محلی
۷	زورخانه طیب	محلی	۲۲	غار تاریخی قمری	بین المللی
۸	کتابخانه مطهری	محلی	۲۳	غار تاریخی کنجی	بین المللی
۹	منزل آخوندابو	ملی	۲۴	غار تاریخی گراجرنه	بین المللی
۱۰	مقبره و محوطه باباطاهر	محلی	۲۵	غار تاریخی پاسنگر	بین المللی
۱۱	بنای میرملاس	محلی	۲۶	چشمه گلستان	ملی
۱۲	آسیاب گبری	محلی	۲۷	سراب و دریاچه کیو	ملی
۱۳	حوض موسی	محلی	۲۸	رودخانه خرم آباد	ملی
۱۴	مقبره خضر	محلی	۲۹	سراب شهوا	محلی
۱۵	مناره آجری	منطقه ای	۳۰	آبشار دره گرم	محلی

منبع: اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان لرستان، ۱۳۸۸

۳. یافته های پژوهش

در این مرحله ۱۴ شاخص و ۲۰ معیار استخراج شده از چارچوب نظری پژوهش و یافته های توصیفی بعد از کسب امتیازها توسط پاسخ دهندگان از طریق مدل تاپسیس محاسبه شده اند. در مرحله اول ماتریس داده ها امتیازدهی به شاخص ها به دست آمده، تشکیل می شود. در مرحله دوم داده ها استاندارد سازی می گردند، در مرحله سوم ماتریس بی مقیاس موزون به دست می آید، در مرحله

چهارم، ایده آل های مثبت و منفی برای هر شاخص تعیین می شوند، مرحله پنجم، میزان فاصله هر گزینه از ایده آل مثبت و منفی محاسبه می شود و در مرحله ششم، محدوده بافت بر اساس میزان نزدیکی نسبی هر معیار به راه حل ایده آل ترسیم می گردد. ماتریس شاخص های بازآفرینی بافت های تاریخی خرم آباد با رویکرد توسعه پایدار گردشگری در جدول شماره ۳ شرح داده شده است.

جدول ۳. ماتریس شاخص های بازآفرینی بافت تاریخی خرم آباد با رویکرد توسعه پایدار گردشگری

TOPSIS													
اجتماعی	اقتصادی	توسعه پایدار	گردشگری	بازآفرینی	تاریخی	فرهنگی	محیطی	کالبدی	مدیریتی	فرسودگی	یکپارچگی	بهسازی	بازسازی
۳/۴	۳/۵۲	۳/۱۱۷	۴/۶۲	۴/۵۸	۳/۱۱۷	۳/۵۴	۳/۶۷	۳/۲۳	۳/۶۵	۳/۷۷	۳/۶۴	۳/۱۱۷	۳/۲۷
وجود بناهای تاریخی - فرهنگی با جاذبه گردشگری													

TOPSIS		اجتماعی	اقتصادی	توسعه پایدار	گردشگری	باز آفرینی	تاریخی	فرهنگی	محیطی	کالبدی	مدیریتی	فرسودگی	یکپارچگی	بهسازی	بازسازی
استقرار سازمان بهسازی و نوسازی در راستای ساماندهی بافت‌های فرسوده		۳/۸/۳	۳/۴/۱	۳/۴/۱	۳/۶/۱	۳/۸/۷	۳/۱/۱	۳/۱/۹	۳/۲/۴	۳/۱/۴	۳/۲/۱	۳/۱/۹	۳/۱/۳	۳/۱/۱	۳/۰/۸
سهم بالای فرسودگی و کیفیت پایین بناها		۳/۱/۳	۳/۱/۴	۳/۲/۴	۳/۱/۷	۳/۹/۴	۳/۲/۷	۳/۲/۴	۳/۱/۱	۳/۲/۵	۳/۱/۷	۳/۱/۱	۲/۹/۸	۲/۸/۴	۲/۲/۱
وجود معابر و شبکه ارتباطی نامناسب		۳/۱/۶	۳/۱/۴	۳/۲/۴	۳/۱/۷	۳/۹/۴	۳/۲/۷	۳/۲/۴	۳/۱/۶	۳/۲/۵	۳/۱/۷	۳/۱/۱	۲/۹/۸	۲/۸/۸	۲/۱/۳
کم بودن میزان مساحت بناهای مسکونی		۳/۱/۷	۳/۲/۴	۳/۲/۴	۳/۱/۷	۳/۹/۴	۳/۲/۷	۳/۲/۴	۳/۱/۱	۳/۲/۵	۳/۱/۱	۳/۱/۰	۲/۹/۸	۲/۸/۸	۲/۱/۷
امکان اختصاص دادن معابر مخصوص دوچرخه سواری و پیاده روی		۳/۱/۱	۳/۱/۴	۳/۳/۳	۳/۱/۱	۳/۹/۱	۳/۱/۱	۳/۲/۳	۳/۱/۸	۳/۲/۵	۳/۱/۷	۳/۱/۱	۲/۹/۸	۲/۸/۸	۲/۲/۳
امکان ارتقای حمل و نقل عمومی		۳/۱/۶	۳/۳/۷	۳/۳/۷	۳/۵/۵	۳/۷/۱	۲/۸/۷	۲/۵/۷	۲/۶/۷	۲/۸/۴	۲/۹/۷	۲/۹/۷	۲/۹/۶	۲/۱/۴	۲/۲/۴
سیمای بصری و طراحی محیطی از طریق باز آفرینی بافت‌های قدیمی		۲/۲/۷	۲/۰/۴	۲/۷/۶	۲/۱/۳	۳/۸/۴	۲/۳/۷	۳/۲/۷	۳/۰/۴	۲/۵/۹	۲/۵/۹	۳/۰/۸	۲/۷/۶	۲/۳/۷	۲/۲/۷
تنوع فعالیت‌های اقتصادی در فضای شهری		۳/۰	۳/۵	۳/۵	۳/۷	۳/۶	۳/۶	۳/۷	۳/۴	۳/۷	۳/۶	۳/۴	۳/۳	۳/۴	۳/۳
پایین بودن قیمت زمین در بافت گردشگری		۲/۱/۱	۲/۸/۸	۲/۸/۸	۲/۹/۶	۳/۷/۴	۲/۵/۵	۲/۷/۴	۲/۲/۱	۲/۸/۴	۲/۱/۵	۲/۴/۶	۲/۳	۲/۱/۷	۲/۱/۴
توان مالی پایین شهروندان در باز آفرینی بافت‌های قدیمی		۲/۴	۲/۴	۲/۵/۴	۳/۵	۳/۴	۱/۷	۲/۳	۲/۴	۲/۱	۰/۸	۲/۲	۲/۴	۲/۳	۱/۱
امکان دسترسی تمام شهروندان و گردشگران به نقاط مختلف شهر		۳/۲/۱	۳/۲/۲	۳/۲/۷	۳/۲/۴	۳/۱/۶	۲/۷/۲	۲/۹/۶	۲/۷/۷	۲/۶/۶	۲/۵/۵	۳/۵	۲/۷/۴	۲/۸/۳	۲/۱/۴
بروز تعارض فرهنگی بین گردشگران و مردم ساکن		۳/۵/۳	۳/۵	۳/۵	۳/۱/۷	۳/۱/۲	۳/۳/۴	۳/۳/۳	۳/۲/۲	۳/۱/۳	۳/۲/۸	۳/۲/۸	۳/۰/۶	۲/۴/۴	۲/۵/۲
کمبود سرانه کاربری تفریحی و ورزشی		۳/۱/۳	۳/۳/۳	۳/۴/۳	۳/۶/۱	۳/۷/۱	۲/۵/۳	۳/۱/۵	۲/۶/۴	۳/۴	۳/۰/۳	۳/۲/۷	۲/۸/۸	۲/۵/۷	۲/۲/۶
وجود برخی از ناهنجاری‌های اجتماعی		۳/۳	۲/۸	۲/۷	۳/۶	۳/۴	۲/۲	۳/۴	۳/۰	۱/۵	۳/۳	۳/۴	۳/۴	۳/۰	۳/۱
آگاهی شهروندان ایرانی و خارج از ایران از جاذبه‌های تاریخی شهر		۳/۱/۳	۲/۱/۸	۲/۲/۳	۳/۱/۵	۲/۶/۳	۲/۶/۷	۲/۲/۶	۲/۲/۵	۱/۹/۹	۲/۹/۵	۲/۶/۱	۱/۳	۳/۷/۴	۱/۱/۱
امکان بهبود زیرساخت‌ها و تسهیلات مورد نیاز		۳/۱/۶	۳/۱/۶	۳/۱/۶	۳/۶	۳/۸	۲/۵	۳/۸	۲/۴	۱/۵	۱/۰/۷	۲/۶	۲/۶	۳/۱/۶	۳/۱/۶
ارتقای سرزندگی حیات و نشاط شهری		۳/۲/۲	۳/۵/۱	۳/۸/۳	۳/۳/۷	۳/۱/۶	۲/۱	۲/۱/۵	۳/۵/۴	۲/۰/۹	۲/۲/۷	۳/۳/۷	۲/۶/۱	۳/۴/۳	۳/۱/۱
عدم هماهنگی و یکپارچگی سازمان‌های مدیریتی برای باز آفرینی بافت‌های تاریخی و گردشگری		۳/۵/۷	۳/۷/۴	۳/۲/۲	۳/۹/۴	۳/۳/۵	۳/۴	۳/۷/۶	۳/۱/۵	۲/۷/۴	۳/۶/۶	۳/۷/۷	۲/۸/۷	۲/۸	۳/۷/۷
عدم اجرای اقدامات لازم در راستای باز آفرینی بافت‌های تاریخی و فرهنگی		۲/۲/۷	۲/۹/۱	۲/۹/۱	۳/۲/۱	۳/۱/۰	۲/۶/۶	۲/۷/۵	۲/۵/۱	۲/۴/۴	۲/۸/۴	۲/۸/۴	۲/۵/۸	۲/۶/۱	۲/۲/۷

منبع: Research findings, 2024

ماتریس نرمال شده وزنی شاخص‌های بازآفرینی بافت‌های تاریخی

خرم‌آباد با رویکرد توسعه پایدار گردشگری در جدول شماره ۴

شرح داده شده است.

جدول ۴. ماتریس نرمال شده وزنی شاخص‌های بازآفرینی بافت تاریخی خرم‌آباد با رویکرد توسعه پایدار گردشگری

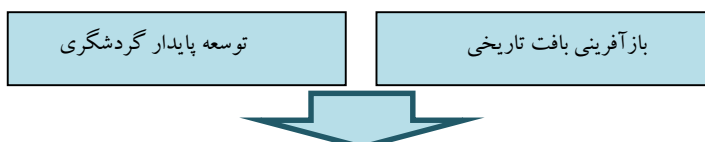
TOPSIS		اجتماعی	اقتصادی	توسعه پایدار	گردشگری	بازآفرینی	تاریخی	فرهنگی	محیطی	کالبدی	مدیریتی	فرسودگی	یکپارچگی	بهسازی	بازسازی
وجود بناهای تاریخی-فرهنگی با جاذبه گردشگری		۰/۲۵	۰/۲۶	۰/۲۵	۰/۳۴	۰/۳۴	۰/۲۵	۰/۲۶	۰/۲۷	۰/۲۴	۰/۲۷	۰/۲۸	۰/۲۷	۰/۲۳	۰/۲۴
استقرار سازمان بهسازی و نوسازی در راستای ساماندهی بافت‌های فرسوده		۰/۲۷	۰/۲۸	۰/۲۸	۰/۲۹	۰/۳۱	۰/۲۵	۰/۲۶	۰/۲۶	۰/۲۵	۰/۲۶	۰/۲۶	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵
سهم بالای فرسودگی، کیفیت پایین بناها		۰/۲۶	۰/۲۷	۰/۲۸	۰/۳۱	۰/۳۱	۰/۲۸	۰/۲۸	۰/۲۶	۰/۲۸	۰/۲۷	۰/۲۶	۰/۲۳	۰/۲۱	۰/۱۹
وجود معابر و شبکه ارتباطی نامناسب		۰/۲۷	۰/۲۷	۰/۲۷	۰/۳۱	۰/۳۱	۰/۲۸	۰/۲۷	۰/۲۷	۰/۲۷	۰/۲۷	۰/۲۶	۰/۲۳	۰/۲۳	۰/۲۳
کم بودن میزان مساحت مسکونی		۰/۲۷	۰/۲۷	۰/۲۷	۰/۳۱	۰/۳۱	۰/۲۸	۰/۲۷	۰/۲۷	۰/۲۷	۰/۲۶	۰/۲۶	۰/۲۳	۰/۲۳	۰/۲۳
امکان اختصاص دادن معابر مخصوص دوچرخه سواری و پیاده روی		۰/۲۶	۰/۲۷	۰/۲۸	۰/۳۱	۰/۳۱	۰/۲۶	۰/۲۷	۰/۲۷	۰/۲۷	۰/۲۷	۰/۲۶	۰/۲۳	۰/۲۳	۰/۱۹
امکان ارتقای حمل و نقل عمومی		۰/۲۶	۰/۳۱	۰/۳۱	۰/۳۴	۰/۳۴	۰/۲۶	۰/۲۲	۰/۲۲	۰/۲۶	۰/۲۷	۰/۲۵	۰/۲۴	۰/۱۸	۰/۲۰
سیمای بصری و طراحی محیطی از طریق بازآفرینی بافت‌های قدیمی		۰/۲۱	۰/۱۹	۰/۲۵	۰/۳۴	۰/۳۴	۰/۳۰	۰/۳۰	۰/۲۷	۰/۲۴	۰/۲۴	۰/۲۹	۰/۲۵	۰/۲۲	۰/۲۱
تنوع فعالیت‌های اقتصادی در فضای شهری		۰/۲۸	۰/۳۴	۰/۳۴	۰/۳۴	۰/۳۴	۰/۲۷	۰/۲۶	۰/۲۶	۰/۳۱	۰/۲۲	۰/۳۳	۰/۳۱	۰/۲۹	۰/۳۱
پایین بودن قیمت زمین در بافت گردشگری		۰/۲۷	۰/۲۸	۰/۲۸	۰/۳۴	۰/۳۴	۰/۲۵	۰/۲۴	۰/۲۲	۰/۲۸	۰/۲۱	۰/۲۶	۰/۲۳	۰/۲۱	۰/۲۱
توان مالی پایین شهروندان در بازآفرینی بافت‌های قدیمی		۰/۲۶	۰/۲۶	۰/۲۷	۰/۳۴	۰/۳۴	۰/۳۳	۰/۲۵	۰/۲۶	۰/۳۱	۰/۲۲	۰/۳۴	۰/۳۱	۰/۲۵	۰/۳۳
امکان دسترسی تمام شهروندان و گردشگران به نقاط مختلف شهر		۰/۲۶	۰/۲۹	۰/۲۹	۰/۳۴	۰/۳۴	۰/۲۵	۰/۲۴	۰/۲۵	۰/۳۱	۰/۲۴	۰/۳۳	۰/۲۲	۰/۲۱	۰/۲۲
بروز تعارض فرهنگی بین گردشگران و مردم ساکن		۰/۲۶	۰/۲۸	۰/۲۸	۰/۳۴	۰/۳۴	۰/۲۷	۰/۲۷	۰/۲۶	۰/۲۵	۰/۲۶	۰/۲۶	۰/۲۴	۰/۱۹	۰/۲۰
کمبود سرانه کاربری تفریحی و ورزشی		۰/۲۸	۰/۲۸	۰/۲۶	۰/۳۱	۰/۳۱	۰/۳۱	۰/۲۷	۰/۲۵	۰/۲۶	۰/۲۶	۰/۲۸	۰/۲۴	۰/۲۲	۰/۲۲
وجود برخی از ناهنجاری‌های اجتماعی		۰/۲۸	۰/۲۷	۰/۲۷	۰/۳۰	۰/۳۰	۰/۲۶	۰/۲۷	۰/۲۶	۰/۲۶	۰/۲۷	۰/۲۸	۰/۲۸	۰/۲۴	۰/۲۲
آگاهی شهروندان ایرانی و خارج از ایران از جاذبه های تاریخی شهر		۰/۲۹	۰/۲۹	۰/۳۰	۰/۳۳	۰/۳۳	۰/۲۷	۰/۲۶	۰/۲۶	۰/۲۸	۰/۲۷	۰/۲۷	۰/۲۸	۰/۲۴	۰/۲۰

شاخص‌ها	رتبه	CLi	Di-	Di+
گردشگری	۲	۰/۹۱۴	۰/۰۲۸	۰/۰۱۶
توسعه پایدار	۳	۰/۴۸۷	۰/۰۱۶	۰/۰۲۰
اقتصادی	۹	۰/۴۱۷	۰/۰۱۴	۰/۰۱۹
اجتماعی	۸	۰/۴۱۷	۰/۰۱۳	۰/۰۲۸

منبع: Research findings, 2024

شاخص‌هایی مانند تاریخی، فرهنگی، کالبدی، اجتماعی و سایر شاخص‌ها در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند. برای تحقق بازآفرینی بافت تاریخی خرم‌آباد مبتنی بر رویکرد توسعه پایدار گردشگری راهکارهای زیر ارائه شده است:

بر اساس نتایج به دست آمده و یافته‌های جدول شماره (۵)، می‌توان گفت شاخص «بازآفرینی» با کسب امتیاز ۰,۹۶۷، در صدر شاخص‌های مورد بررسی قرار گرفته و رتبه نخست را به خود اختصاص داده است. در همین راستا، شاخص «گردشگری» با امتیاز ۰,۹۱۴ توانسته جایگاه دوم را کسب کند. شاخصی که در جایگاه سوم قرار گرفته، بر مؤلفه «پایداری» تأکید دارد. در نهایت،

- ✓ بازآفرینی بافت‌های فرسوده تاریخی با تأکید بر توسعه گردشگری جامعه محور
- ✓ ارتقای شبکه حمل و نقل عمومی در راستای دسترسی راحت تر شهروندان به نقاط مختلف شهر
- ✓ تحقق مدیریت یکپارچه شهری در راستای هماهنگی بیشتر سازمان‌ها
- ✓ رونق دادن به فعالیت‌های اقتصادی پیرامون بافت با محوریت جذب گردشگران ورودی
- ✓ بهره برداری گردشگری از بناهای واجد شرایط بافت تحت عنوان سفره خانه سنتی، هتل بوتیک، هتل سنتی، رستوران بوتیک، موزه، گالری‌های هنری و ...
- ✓ شناسایی و حفظ و تقویت و بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و قابلیت‌های کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و محیطی اماکن تاریخی در جهت بازآفرینی
- ✓ تعیین مسیرهای گردشگری موضوعی
- ✓ اختصاص دادن معابر مخصوص پیاده روی و دوچرخه سواری
- ✓ ارتقای کاربری‌های تفریحی و گردشگری در راستای ارتقای سرزندگی
- ✓ تبلیغات جاذبه‌های گردشگری از طریق رسانه‌های اجتماعی در سطح ملی و فراملی
- ✓ بازنگری در نوع توزیع تسهیلات و خدمات در محدوده بافت
- ✓ تخصیص بودجه لازم در راستای بازآفرینی بافت‌های فرسوده و تاریخی
- ✓ تغییر کاربری فضاهای بلااستفاده به و مخروبه به فضاهای جاذب جمعیت
- ✓ بالا بردن میزان درآمدزایی ساکنان از طریق آگاهی و آموزش مردم در ارتباط با جاذبه‌های گردشگری و تاریخی
- ✓ جلوگیری از مهاجرت جمعیت جوان و فعال از طریق رونق فعالیت‌های اقتصادی و افزایش فرصت‌های شغلی
- ✓ تهیه و اجرای برنامه‌ها و طرح‌های بازآفرینی بافت‌های فرسوده و تاریخی با رویکرد گردشگری
- ✓ بهره‌گیری از توان مشارکت مردمی در اجرای برنامه‌های توسعه و گردشگری
- ✓ برجسته سازی و توجه به جاذبه‌های تاریخی مانند موزه‌ها، صنایع دستی، بناهای تاریخی
- ✓ باز طراحی شهر با تجدید حیات شهری در عرصه‌های تاریخی و فرهنگی
- ✓ بهبود و ارتقای امکانات اقامتی و خدماتی برای گردشگران

شکل ۴. راهکارهای ارائه شده، منبع: Research findings, 2024

۴. بحث و نتیجه‌گیری

توسعه پایدار گردشگری شهری، ضامن حفظ و صیانت از بافت‌های تاریخی به شمار می‌رود. ساماندهی و احیای این بافت‌های شهری، علاوه بر تحقق هدف حفاظتی آن‌ها، به دلیل ارتقای کیفی فضاهای مرتبط، چرخه‌ی توسعه گردشگری را در این نواحی فعال می‌سازد. این امر نه تنها موجب افزایش هویت اجتماعی و فرهنگی مجموعه‌ی بافت می‌شود، بلکه راهکارهایی مؤثر و تجربه‌شده برای ایجاد و بازتولید عرصه‌های عمومی، هویت از دست‌رفته، و خاطرات فراموش شده‌ی بافت‌های تاریخی شهری ارائه می‌دهد. چراکه شهرهای امروزی به دلیل تأثیرپذیری از نگاه بالا به پایین، در حال از دست دادن هویت خود هستند.

شکل‌گیری مرکز تاریخی هر شهر و ساختار کلی آن، حاصل زیست شهروندان و محصولات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی آنان در بستر شهر است؛ لذا بیشترین نمود فرهنگ شهری در این مکان‌ها ظهور می‌یابد. بر این اساس، بافت تاریخی هر شهر مناسب‌ترین مکان برای درک وجوه مختلف فرهنگ بومی و محلی و نحوه‌ی تأثیر آن بر ابعاد گوناگون زندگی شهری به شمار می‌رود؛ امری که از شهری به شهر دیگر و از فرهنگی به فرهنگ دیگر متفاوت است. در حالی که این تفاوت‌ها در بافت‌های نوساز، مجال بروز نمی‌یابند و گردشگران در مدت کوتاه حضور خود در شهر، امکان ادراک آن‌ها را به‌عنوان یک جاذبه‌ی گردشگری نخواهند داشت.

امروزه توسعه و رشد اقتصادی، بدون توجه به خصوصیات و عملکرد بافت‌های قدیمی صورت می‌گیرد. در نتیجه، بخش‌هایی از شهر که طی سال‌ها مرکز تعاملات اجتماعی، اقتصادی و هسته‌ی اصلی سکونت بوده‌اند، رو به نابودی می‌روند. برخی از عوامل این فروپاشی، اثرات فوری دارند و برخی دیگر به‌مرور زمان باعث فرسایش بافت می‌شوند.

در پژوهش حاضر تلاش شد تا بازآفرینی بافت‌های تاریخی شهر خرم‌آباد به‌عنوان بستری برای توسعه پایدار گردشگری بررسی شود. چراکه این فضاها، فضاهایی پویا و ارگانیک‌اند که بر اساس ارزش‌های فرهنگی و با حضور انسان‌ها شکل

گرفته‌اند. به همین منظور، ارزش‌های فرهنگی و تاریخی بافت قدیمی خرم‌آباد مورد شناسایی قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد که این بافت‌ها در گذشته متناسب با شرایط زمانی، عملکردهای منطقی داشته‌اند اما امروزه از نظر عملکردی دچار کاستی‌هایی شده‌اند.

مقایسه نتایج این تحقیق با سایر مطالعات نشان می‌دهد که از نظر خارجی به پژوهش [Ertan & Egercioglu \(2016\)](#)، نزدیک است. آنان در پژوهشی اشاره کردند که برای دستیابی به پایداری در مراکز تاریخی شهرها از طریق باززنده‌سازی، لازم است فضاهای عمومی عملکردی جدید بیابند، کیفیت زندگی شهروندان ارتقا یابد و هویت مکان تقویت گردد. در این راستا، مشارکت شهروندان با مدیران محلی اهمیت فراوان دارد و بناهای تاریخی باید حفظ شوند. همچنین، در مطالعات داخلی، این تحقیق به پژوهش [Shamai & Rezapourmirsaleh \(2017\)](#) نزدیک است. آن‌ها در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل نقش بازآفرینی بافت قدیم شهر اردکان در توسعه گردشگری شهری»، با هدف شناخت الگوهای بهینه‌ی توسعه، درصدد کمک به گسترش گردشگری شهری بودند.

تفاوت اصلی پژوهش حاضر با سایر مطالعات در آن است که سایر پژوهش‌ها، متغیرهای بازآفرینی و گردشگری را عمدتاً در ابعاد کالبدی، اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی تحلیل کرده‌اند، در حالی که پژوهش حاضر این متغیرها را در تمام ابعاد کالبدی، محیطی، اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، تاریخی و مدیریتی تبیین نموده و در ادامه به ارائه راهکارهای کاربردی جهت تحقق بازآفرینی بافت‌های تاریخی خرم‌آباد با رویکرد توسعه پایدار گردشگری پرداخته است.

بر اساس نتایج به‌دست آمده از این پژوهش، مشخص شد که بازآفرینی در کنار احیای عملکرد بافت قدیمی و توسعه پایدار می‌تواند به شیوه‌های مختلف منجر به توسعه پایدار گردشگری شهری شود. بازآفرینی، فرایندی منسجم و پیوسته است که به‌طور هم‌زمان مسائل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، کالبدی، محیطی، مدیریتی و تاریخی را در نظر می‌گیرد و تلاش می‌کند تا ضمن تحلیل ویژگی‌ها و اثرات الگوهای

صورت، جاذبه‌های تاریخی به گونه‌ای بازآفرینی می‌شوند که قابلیت جذب گردشگران را داشته و توسعه پایدار گردشگری شهری را تحقق می‌بخشند. بنابراین، تحقق توسعه پایدار گردشگری در شهر خرم‌آباد تنها با رعایت اصول بازآفرینی بافت‌های تاریخی امکان‌پذیر خواهد بود.

مقاله حاضر حاصل رساله دکتری خانم فاطمه کشوری / با راهنمایی: دکتر احمد پوراحمد / دکتر علیرضا شیخ‌السلامی / دکتر محمد جلیلی / رشته شهرسازی / دانشگاه آزاد اسلامی واحد بروجرد؛

فهرست منابع

- Abbaszadeh M, Karimi R. (2024). Identifying the values of architectural and urbanism heritage in urban development plans (case study: northwest region of iran). *JRIA*. 12(3), 36-55. doi:10.61186/jria.12.3.3
- Abbaszadeh, M, Mohammad Moradi, A, Asghar, Sultan Ahmadi, A. (2014). The role of architectural and urban heritage values in the development of cultural tourism (case study: historical context of Urmia). *Urban Studies*, 4(14), 77-90. (In persian)
- Alizadeh, M., & Javan, F. (2024). Analysis of local communities' attitudes toward urban tourism development (Case study: Khalkhal city). *Urban Environment Planning and Development*, 4(16), 17-28. (In persian)
- Beyranvandzadeh, M, Sharafi, S, Sobhani, N, The Importance of Khorram Abad Valley in the Sustainable Development of Tourism with the Approach to Providing basis for Registration in the World Heritage (2023) *Quarterly of New Attitudes in Human Geography (Summer) 2023*, Vol. 15. No 3. (In persian)
- Chen, X., & Duan, J. (2022). What they talk about when they talk about urban regeneration: Understanding the concept 'urban regeneration' in PRD, China. *Cities*, 130, 103880

- توسعه در بافت، پیوندی میان آن‌ها برقرار کرده و برنامه‌های جامع و یکپارچه برای توسعه پایدار گردشگری ارائه دهد.
- در بافت قدیم شهر خرم‌آباد، تجربه نشان داده است که برنامه‌های تک‌بعدی و روش‌های سطحی نه تنها مشکلات را برطرف نکرده‌اند، بلکه موجب اختلال جدی در سیستم حیات شهری ناحیه‌ی قدیمی شده‌اند. بنابراین، توجه به ابعاد مختلف موضوع و برنامه‌ریزی جامع و منسجم مبتنی بر مؤلفه‌های یادشده، تضمین‌کننده‌ی تحول، تکامل و انطباق فضاها با استانداردهای قابل قبول برای سکونت و توسعه پایدار گردشگری و بازآفرینی بافت‌های تاریخی خواهد بود. در نهایت، این فرایند زمینه‌ساز توسعه پایدار و تحقق شهر پایدار خواهد شد. به طور خلاصه، باید بافت‌های تاریخی خرم‌آباد با تکیه بر مدیریت یکپارچه و مشارکت شهروندان، و با نگرشی همه‌جانبه‌نگر به تمام ابعاد کالبدی، محیطی، اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و مدیریتی بازآفرینی شوند. در این
- Ertan, Tugce; Egercioglu, Yakup. (2016). Historic City Center Urban Regeneration: Case of Malaga and Kemeralti, Izmir. *Procedia- Social and Behavioral Scinces*, 223, 601-607.
- Eslami Nasab, M, Afkhami, B, Shahbazi Shiran, H, Rezaloo, R, (2017) Location of the Ancient City of Shapurkhashat Based on the Archaeological Evidences and the Written Historical Resources. Locating the ancient city of Shapurkhashat based on archaeological evidence and historical written sources. *Archaeological Researches of Iran*, 8(18), 103-122. doi: 122/0084/nbsh.2017.13117. (In persian).
- Hill, K. (2018). 'Olde worlde'urban? Reconstructing historic urban environments at exhibitions, 1884-1908. *Urban History*, 45(2), 306-330
- Javan, F. , Hojjat, S. and Seyfizadeh, M. (2021). Analysis of the effective propellants of tourism development in Rasht metropolis based on future studies approach. *Program and Development Research*, 2(2), 161-186. doi: 10.22034/pbr.2021.138467(In persian)
- Liu, Y., Shen, L., Ren, Y., & Zhou, T. (2023). Regeneration towards suitability: A decision-making framework for determining urban regeneration mode and strategies. *Habitat International*, 138, 102870

- Lotfi, S, Babakhanzadeh, I. (2013). Investigating the effect of sustainable urban tourism on city residents (case study: Javanroud city, Kermanshah). *Tourism Planning and Development*, 3(9), 130-150. (In persian)
- Moradi, H., Javan, F., Emraei, S., & Beyranvandrad, M. (2020). The effects of rural entrepreneurship on the development of peri-urban spaces in Kermanshah County. *Spatial Economics and Rural Development*, 9(34), 63–82. (In persian)
- Peter Roberts, Hugh Sykes, Rachel Granger (2016) translation, Izadi, S (2013), *Urban Regeneration*, SAGE Publications, M04 23 - 360 pages
- Pour Ahmad, A, Hataminejad, M, Modiri, M, Azimzadeh Irany, A (2021) Analysis of urban historical fabrics, in opposition to human hazards Case Study: Tehran, 12th municipal district, 9(3), 589-613. doi: [10.22054/jurbangeo.20228/07066.1143](https://doi.org/10.22054/jurbangeo.20228/07066.1143). (In persian).
- Pourahmad, A, Rahmat Elah F, Zanganeh Shahraki, S, Shifaat Qaramalki, T, (2021) "Evaluation of tourism capabilities of historical contexts in the direction of urban regeneration (case study of Tabriz city)." *Tourism Management Studies Quarterly*, Spring: 201/232. doi: [10.22054/tms.2021.50800.2293](https://doi.org/10.22054/tms.2021.50800.2293) (In persian).
- Rezaei, F, Abbasi, H, Moradi, H (2021). The role of symbols and urban elements in the development of tourism in Khorramabad city. *Quarterly Journal of Geographical Studies of Mountainous Regions*. Second year, No. Doi: [10.52547/gasma.1/2.111.111-5](https://doi.org/10.52547/gasma.1/2.111.111-5) (pp. 125). (In persian)
- Shamai, A, Fasihi, H, Delfan Nasab, M. (2023). Identification of driving factors in the regeneration and development of Tajrish neighborhood tourism. *Applied Research of Geographical Sciences (Geographical Sciences)*, doi.org/10.52547/jgs.23.68.61 (In persian).
- Shamai, A, Pourahmad, A, (2015). *Urban improvement and modernization from the point of view of geography*, first edition, Tehran: Tehran University Press. (In persian)
- Shamai, A, Rezapourmirsaleh, H, and Mohed, A. (2017). Analysis of the role of re-creating the old texture of Ardakan city in the development of urban tourism. *Iranian Islamic City Studies*, 9(34), 59-71. SID. <https://sid.ir/paper/177414/fa>. (in persian)
- Sharpley, R, Tourism, sustainable development and the theoretical divide: 20 years on (2020) *Journal of Sustainable Tourism* Pages 1932-1946 doi.org/10.1080/09669582.2020.1779732
- Sheikhinasab, M, Gandomkar, A (2023), Structural Analysis and Explanation of Factors Affecting the Sustainable Regeneration of Khorramabad Urban Tourism, 4(16), 87-106 Doi: [10.52547/gasma.4.4.87](https://doi.org/10.52547/gasma.4.4.87). (In persian).
- Smith, M. (2007) *Issues in Cultural Tourism Studies*. London. Routledge.
- Soleimaniyan, S, Fani, Z, (2021) "Evaluating the effective factors of repatriation in the historical context with the approach of re-creating the base culture (Study area: Babolsar city)." *Tourism Management Studies Quarterly* 265-292. doi: [10.22054/tms.2021.51575.2301](https://doi.org/10.22054/tms.2021.51575.2301)
- Swarbrooke, J, Sustainable tourism management, (2010) CABI Publishing, Division of CABI International, New York. No. of pages: 371. ISBN 0-85199-314-1
- Vardopoulos, I. (2023). Adaptive Reuse for Sustainable Development and Land Use: A Multivariate Linear Regression Analysis Estimating Key Determinants of Public Perceptions. *Heritage*, 6(2), 809-828
- Yohani Dominik dos Santos, F, Marcia Aparecida P, Gertrudes Aparecida, D. (2023). Urban regeneration in the light of social innovation: A systematic integrative literature review, *Land Use Policy*, 113 (69), 105873